

Midfastosöndagen 2024 – ”Livets bröd”

Predikan av Sune Fahlgren i S:t Peters kyrka, Stockholm
Johannes evangelium 6:1–15

Intro om ”fika”

Fika är en svensk samhällsinstitution, en omistlig del av vår svenska kultur. Ordet fika är dock svårt att översätta till andra språk, men jag brukar för gäster från utlandet beskriva fika som en avkopplande social paus då vi kombinerar kaffe, te eller annan dryck med något ätbart.

En fika kan äga rum hemma, på arbetsplatsen och även utomhus. Fika är i Sverige så förknippat med *umgänge* att vi sällan fikar ensam. Fikaraster har även blivit en given del av svenskt arbetliv, ofta på fasta tidpunkter som en del av den betalda arbetstiden. Motiveringen är enkel: Fika ger möjlighet till meningsutbyte som bidrar till förståelse, arbetskollor emellan.

För många vuxna är fika ett bra alibi för samvaro med andra vuxna. Barn kan säga: ”Kan jag va’ med dig?” Men vuxna har ofta fika som en ursäkt: ”Vi kan väl ses och ta en fika!” Även i kyrkorna i Sverige fikas det en hel del. Kyrkfika är dock inget självändamål, utan vi gör det för att fördjupa gemenskapen med varandra och andra.

Jesus bjuder på fika!

Som vi hörde i dagens läsning från Johannes evangelium så bjöd Jesus på fika. Berättelsen tillhör den allra bäst belagda episoden i Jesus offentliga verksamhet.

Hans fika är relaterad i alla fyra evangelierna. Ingen i den stora grupp som då kom samman – fem tusen män plus kvinnor och barn – hade kommit till den öde trakten för att få fika. De kom dit för att träffa predikanten Jesus och höra vad han hade att säga. Men man kan inte lyssna hur länge som helst, inte ens till Jesus. Man måste också få dricka och äta för att orka lyssna – och orka gå hem efteråt.

Viktigt att vi ser att Jesus i detta bispisningsunder inte agerar som en ”hjälpbetare” i ett svältdrabbat område, utan Jesus är här mer lik de tappra personer som ordnar med kyrkkaffe i våra församlingar. För mig påminner denna bibelberättelse om att Jesus ser till såväl våra kroppsliga som sociala behov. Han vet att vi behöver tillfällen att mötas, äta och umgås med varandra. Våra behov tillfredsställs inte genom att chatta på digitala medier eller genom att ha tillgång till mycket pengar och kunna shoppa. Dagens evangelium visar otvetydigt att Jesus tog basala mänskliga behov på allvar.

Självfallet är det sätt som Jesus delar brödet också en inspiration i kyrkornas diakonala uppdrag att ”bryta vårt bröd” med dem som svälter och är utsatta. Det är många som också här i Stockholm saknar mat, boende, jobb. Att dagligen och konstruktivt ”bryta vårt bröd” är också ett uppdrag från Jesus som vi förnyar särskilt under fastetiden. Fasteinsamling är därför i många församlingar en självklarhet.

Jesus säger till dem som kom tillbaka efterföljande dag: ”Ni söker inte efter mig därför att ni har fått se tecken, utan därför att ni åt av bröden och blev mätta.” (Joh 6:26). Brödundret i dagens text slutade i förvirring och tragedi. Varför? Jo, folket förstod inte *tecknet*, utan var helt upptagna med sina egna föreställningar och önskningar. De uppfattade inte tilltalet i det under Jesus gjorde.

Ett aktuellt tilltal

Tilltalet i brödundret är inte slut. Det fortsätter. Evangeliet är inte enbart personligt och individuellt. Det är alltid också *socialt*. Det berör alltid också vår nästa, nära eller till synes långt borta. Det berör hela samhället. Hela kulturen. Evangeliet har något att säga till allt som påverkar människors villkor. Vi får inte söka vår trygghet i en allt för avskild värld.

Idag behövs en så mycket kraftfullare opinionsbildning för ett värdigt samhälle och för en rättvis och fredlig värld. Där på de gröna sluttningarna såg Herren

Jesus för sin inre syn en ny mänsklighet. Där såg han ett nytt Jerusalem. Där såg han det himmelska gästabudet. Vad är det? Det är bröd åt alla. Så att det räcker och blir över!

Ett överflödande liv

I alla fyra evangelier hör berättelserna om brödundret ihop med Gud och Guds rike. Men vad är då speciellt med den i Johannes evangelium, det fjärde och yngsta evangeliet. Vad är det för tilltal vi har att lyssna in?

Johannes upprepade aldrig en Jesusberättelse i onödan, om den redan fanns i de andra evangelierna. Då var de ju redan allmänt kända i kyrkan vid den här tiden. Att han ändå tar med just den här berättelsen om bispisningsundret signalerar att Johannes har ett speciellt ärende med den. Han vill lyfta fram något väsentligt som vi kanske missar i redan kända berättelser om Jesus.

Inledningsvis (v. 4) gör Johannes en tydlig anknytning till *den judiska påsken*. I påskmåltidens ritual berättas om bispisningen med *manna* under ökenvandringen. Så förståelsen av Jesus dynamiska identitet hänger samman med påskfirandets innebörd inom judendomen, men också med Jesus påsk – ”i den natt då Jesus blev förråd”.

Johannes berättar också om brödundret så att *överflödet* i måltiden framhävs. Han skriver att det fanns ”så mycket de ville ha” (v. 11) och ändå blev det mycket över (v. 12). Enligt Andra Mosebok fick Israels folk ”så mycket som behövdes”, men då fick absolut inget sparas.

Men kring Jesus råder nu frälsningstidens överflöd. Det fanns mer än vad som behövdes, och lärjungarna skulle samla in det överblivna. Lite längre fram i evangeliet beskriver Jesus detta med orden: ”Jag har kommit för att ge liv, och liv i överflöd” (Joh 10:10. I den tidigare översättningen stod det ”liv och övernog”).

Jesus är ”Livets bröd”

Det mest säregna med Johannes version av brödundret är att han låter det ingå i en rad händelser som avslöjar vem Jesus är. Guds frälsande närvaro gör sig konkret gällande. ”De såg de *tecken* han gjorde”, står det.

I Johannes evangelium utgör sju under, sju *tecken* (grekiska: *semeion*) samman med vem Jesus *säger* att han är (grekiska: *ego eimi* – Jag är ...). Att undren kallas för *tecken* innebär att ett under aldrig i sig självt är något avslutat, tillräckligt eller nog. Undren här i Johannes evangelium pekar utöver sig själva. Ett under blir därmed bärare av ett tilltal. Det finns ett sammanhang som är större. *Undret i sig står inte i centrum. Det är det undret vittnar om, dess tilltal, som står i centrum. Det är därför Johannes kallar undren för tecken.*

Det första tecknet var *vin-undret i Kana* (kapitel 2), det fjärde var bröd-undret på berget som vi läser om i kapitel 6. Och det sjunde var Lasarus som väcks upp från döden (se kapitel 11). Gemensamt för alla de sju tecknen i Johannes evangelium är att de ger trons ögon något konkret att fästa blicken på. De är bärare av ett tilltal.

Nattvardens djupa mening lyfts fram

Det intressanta är att Johannes i den här berättelsen också låter Jesus instifta nattvarden. När Jesus håller upp brödet för att välsigna det, använder Johannes ordet *eucharisteo*, »tacka« (vers 11). Samma verb används i såväl Paulus som Lukas variant av nattvardens instiftelseord (1 Kor 11:24, Luk 22:19): »han tog ett bröd och tackade».

Brödundret utgör alltså i Johannes evangelium en grundberättelse om *eucharistin*, ett av många namn för den heliga måltiden, nattvarden. I denna enkla måltid får gudsfolket del av himmelska gåvor på sin vandring mot det utlovade landet. Dessa gåvor utgörs av Kristus livgivande kropp och blod: »Livets bröd».

Kapitel 6 börjar alltså med att Jesus mättar fysisk hunger – en fika – men det mynnar ut i något mer. Jesus talar med sina lärjungar om vem han är, och Johannes visar att Jesus identitet och uppdrag gestaltas i nattvardens måltid.

En mångbottnad berättelse

Det finns ännu flera intressanta detaljer i det här fika-berättelsen som visar att Johannes vittnesbörd om Jesus är mångbottnat. Låt mig få nämna två exempel:

Johannes noterar att det är ett *kornbröd* som pojken räcker fram. Det har en djupare betydelse som dagens första läsning från Andra Kungaboken lyfte fram.

Profeten Elisha gjorde ett liknande brödunder med just *kornbröd*. Johannes visar därmed att det alltid finns en djup kontinuitet i Guds gärningar i Israels historia. Dessutom var kornbröd det *billigaste* av alla bröd på den här tiden. Detta gör undret ännu starkare. Det vi betraktar som litet och vanligt, blev förvandlat till en livgivande gåva till många.

Skälet till att det ”överblivna” skulle samlas in formuleras av Johannes med verbet ”att gå förlorad”. Det är samma ord – *apollymi* – som används i ”Lilla bibeln” (Joh 3:16). Därmed betonas att ingen ska ”gå förlorad” (*apollymi*), utan ha evigt liv. Brödet är alltså inte bara jordiskt, utan det är ett himmelskt bröd som ger evigt liv. Därför är kyrkan alltid noga med hanteringen av nattvardens bröd och vin. Det slängs inte bort. Vinet som blir kvar dricks upp. Bröder sparas, eller så ges smulorna till fåglarna.

Några personer som skapar igenkänning

”Var ska vi köpa bröd så att alla dessa får något att äta”, frågar Jesus Filippos just innan undret sker. Varför ställer han frågan? Han visste ju? ”Detta sade han för att pröva Filippos”, står det. Pröva vad då? Om Filippos trodde på under? Nej, men hans beredvillighet att göra det han kunde. Om den var äkta.

Det är alltid intressant att se närmare på vilka personer som lyfts fram i bibelns berättelser – och deras attityder, känslor och handlande. Det finns tre spännande karaktärer i den här berättelsen om brödundret som vi ska se lite närmare på. Jag kallar dem i tur och ordning för en Nej-sägare, en Nja-sägare, en Ja-sägare.

Nej-sägaren heter *Filippos*: Han följer Jesus på nära håll och har sett honom utföra under, men ändå förmår han inte se någon lösning på matfrågan han ställs inför. Det är till och med Jesus själv som frågar Filippos vad de ska göra. Men inte ens det förmår att engagera honom.

Nja-sägaren i berättelsen är *Andreas*: Han tvivlar, men ändå handlar han. Trots tvekan och invändningar verkar han ana att Jesus kan göra något. Det är inte heller första gången han tar med andra till Jesus, trots att han är skeptisk.

Ja-sägaren i berättelsen är *pojken*: Den unge pojken erbjuder Jesus det han har, trots att det är lite. Även litet är bättre än inget. Han lämnar sina gåvor till Jesus.

– Vem av dessa tre personer identifierar du dig mest med? Ibland är vi väl alla som *Filippos*. Vi säger blankt nej och förkastar förslagen på en lösning. Det verkar så urbota fjuttigt och dumt att vi inte ens ser något vits med att prata om det.

Ibland är du och jag som *Andreas*, vi tar till oss utmaningen – men med invändningar. Jag känna verkligen igen mig i *Andreas*. Ofta när Gud gör något i mitt liv blir jag förvånad. Sedan blir jag förvånad över att jag blev förvånad, eftersom det inte är första gången Gud griper in.

Tänk om vi som är i kyrkan idag skulle bli mer som *pojken*, trots att det vi har att bidra med ofta känns litet och fattigt. Utifrån de stora behoven var det inte mycket *pojken* hade. De fem kornbröden var ju dessutom den allra billigaste brödsorten.

När Gud får använda vår förmåga och vår vilja då bryts vanmakten. Då öppnas möjligheter som aldrig varit öppna förut. Men det är inte vi som gör under. Det är Gud som gör under. Så delade *Filippos* och *Andreas* och alla de andra ut. Så gör vi det också. Du och jag. Varför? Jo, vi har sett tecknet. Vi har hört tilltalet. Bröd åt alla. Bröd åt alla.

Jesus är livets bröd

På nattvardsbordet kommer Jesus till oss i brödets gestalt – det bröd som på en och samma gång är bröd *och* Herrens sanna kropp. Han ger oss något att äta med våra läppar, smaka på våra tungor och bli till näring i våra kroppar. Detta är den kristnes givna söndagsmiddag, det mest påtagliga mötet med Jesus på denna sidan evigheten: måltiden till förnyad styrka att vandra vidare med Jesus.

”Livets bröd”, ett bröd till liv. Men inte till jordiskt liv – för det duger oblaten inte långt. Den jordiska hungern stillas så väldigt mycket bättre av smörgåsen på kyrkkaffet – i sig en Guds gåva att tacka för. Men det bröd som Herren i sin kärlek räcker oss vid nattvardsbordet här, det är det eviga livets bröd.

Ära vare Fadern och Sonen och den helige Ande, såsom det var av begynnelsen, nu är och skall vara från evighet till evighet. Amen.